

Styreleder Grete Brochmann

Tale til Fritt Ords Honnør-mottager Leo Ajkic

Oslo, 15.3.17

Fritt Ords Honnør tildeles i dag **Leo Ajkic** for hans nyskapende bidrag i TV-serien *Flukt*, som har gitt offentligheten bedre innsikt i flyktnings situasjon, og tilført innvandrings- og integreringsdebatten nye perspektiver. Leo Ajkic har ledet denne NRK-serien, som er produsert av Pandora Film i Bergen, og som ble sendt i januar og februar i år.

I *Flukt* har Ajkic bevisst brukt sin egen bakgrunn som flyktning for å fortelle de personlige og dramatiske historiene til mennesker på flukt mot Europa og Norge: Leo Ajkic er født i Mostar i Bosnia og var på flukt med familien i fire år før han kom til Bergen som 11-åring. Personlige opplevelser og erfaringer er brukt til å skape en TV serie mange av oss stadig har på netthinnen.

Serien er en blanding av fakta, usentimental observasjon og beretninger fra sterke hendelser underveis, som utvilsomt kaller på følelser. Belyser hvordan flukten påvirker mennesker – hvordan det er – helt jordnært – å miste alt det kjente, miste mennesker man er glad i, og så stå overfor en situasjon i total uvisshet.

Det stilles enkle, direkte spørsmål: Hvem er de, hvordan lever de, hva tenker de, hva drømmer de om? Seertallene har vært høye, og *Flukt* har skapt mye konstruktiv og opplysende debatt, ikke minst blant unge mennesker. 65 millioner mennesker er på flukt i verden i dag, og programlederen belyser deres situasjon med innlevelse, nysgjerrighet og autoritet.

Det er mye sjarm, humor og kreativitet hos denne programlederen, som åpner dører til gode samtaler som gir oss tilskuere et inntak til å forstå.

Serien tar oss i fem episoder gjennom hele fluktprosessen. Det hele begynner med ham selv på besøk i sitt eget utgangspunkt i livet – familiens leilighet i Mostar i Bosnia og de dramatiske forholdene som rådet under borgerkrigen i tidligere Jugoslavia på begynnelsen av 1990-tallet.

Vi tas med til Libanon – et tett befolket nærområde til konflikten i Syria, der Leo gjør oss kjent med et hverdagsliv på vent for syriske familier, og ikke minst med barn og ungdommer som tilsynelatende ubekymret kommer seg gjennom dagene med latter, klinkekuler og high five.

Vi følger fluktruter gjennom Sahara, er med på den norske redningsskipet Siem Pilot, som plukker opp båtflyktninger i Middelhavet, besøker mottaksapparatet i Italia og Hellas – og følger en familie helt fram til Søgne i Vest-Agder.

Vi møter også miljøarbeideren Yngve Træland på Løvstakken i Bergen, som fikk en helt spesiell betydning for Leo selv da han skulle finne seg til rette som ungdom i Norge. Her legges det vekt på enkeltmenneskenes rolle – og betydningen av inkludering i positive aktiviteter, som ble Leos egen redning, ifølge ham selv.

Og serien tar også for seg opposisjon og aktivisme *mot* innvandringen på en innsiktsgivende måte. Vi møter en sint og fortvilet libanese som har blitt utkonkurrert i sin virksomhet av flyktninger fra Syria, som tilbyr billigere tjenester i markedet. Vi møter en representant for det greske Gyllent daggry – et parti fra ytre høyre som mener muslimske migranter invaderer Hellas, og er bekymret for grekernes framtid; og vi er innom Østerrike, der også opposisjonen mot innvandring er omfattende, og der talsmenn gis anledning til å forklare hvorfor.

Vi skjønner jo gjennom hele serien at Leo har sympatien sin hos flyktningene, men innvandringsmotstanderne i Sør- og Sentral-Europa blir behandlet på en ikke-moraliserende måte, der det framgår at innvandringsmotstandere også representerer en sammensatt gruppe. De er også mennesker hvis handlinger bør gis mening på egne premisser.

I et intervju med Leo i Morgenbladet nylig, sier journalisten at han forestiller seg at Fritt Ords Honnør går til modige folk som sier noe farlig og upopulært, mens *Flukt* jo bare handler om at «flyktninger også er mennesker». «Hva sier det om debatten i Norge», er det retoriske spørsmålet.

Selv om Fritt Ords engasjement er langt videre enn det som reflekteres i denne journalistens undring er det ikke så klart lenger hva som avkrever mot i offentlig debatt i Norge. Tidsånden er i endring. Noen av reaksjonene på Honnør-tildelingen vitner om dette.

Uansett hvor man står i dette, kanskje mest betente, politiske skisma i Norge: *Flukt*-serien er ikke et tannløst, feel-good prosjekt. Det er glimrende, undersøkende journalistikk, der det gis tid og rom til refleksjon og innhenting av ny kunnskap. Programlederen klarer å gi et nyansert perspektiv på svært vanskelige spørsmål. Han viser fram kompleksiteten i feltet - med utgangspunkt i individet - et nedenfraperspektiv som lett forsvinner i store tall og vanskelige dilemmaer for beslutningstakere.

Serien byr ikke på politiske løsninger. Bør vi ta imot flere? spør Leo i ett av programmene. Svaret på dette spørsmålet er ikke poenget med serien. Men Leo sier selv:

"Jeg har vært mer opptatt av å få en sunnere debatt. Vi må ikke legge lokk på folks meninger. Det er greit å være uenig. Reglene kan du være for eller imot. Du er ikke rasist selv om du er for strenge regler» «Men ta deg tid til å tenke deg om – hva folk har forlatt». Noen tenker at vi kan ta i mot ti, mens andre tenker at vi bør ha en bedre integrering av de fem som kom først". «Man må forstå at mange er redd for innvandringsomfanget». Og «vi kan ikke hjelpe alle».

Han har først og fremst vært opptatt av å undersøke hva flukt er – og hvordan flyktninger tenker. «da må man snakke med dem - ikke om dem», som han sier. Men serien er utvilsomt en appell om åpenhet overfor dem som faktisk kommer for å bli.

Leo Ajkic sier selv i et intervju at han er av få hip-hoppere som ikke driver med musikk - han er, i følge ham selv, fullstendig tonedøv. Det kan så være, men Leo – du har ledet et svært musikalsk prosjekt.

I et intervju nylig blir du spurt om det ikke er krevende å holde på slik du gjør – når folk er ute etter å ta deg. «Det går bra», svarer Leo; «Da har du lyktes».

Ja, du har lyktes – og det får du Fritt Ords Honnør for i dag – Gratulerer!